

“Başka Öğretmenler Mümkün!” Günlüğü - 1

“İki gün boyunca yaptığım röportajlarda da, sohbetlerde de tanık olduğum şey, öğretmenler için meslektaşlarıyla dertleşebilecekleri, deneyimlerini paylaşabilecekleri bir zemine, bir ortama sahip olmalarının dahi ne kadar kıymetli ve gerekli olduğu...” BÖM Proje Ekibinden Nergis Öztürk aktarmış

Şahsen heyecanla ve merakla beklediğim “Başka Öğretmenler Mümkün” projesi 28-29 Mart tarihlerinde İstanbul’da yapılan açılış oturumu ve drama atölyeleri ile başlamış oldu. Aslında günü güne yazmayı planlıyorum bu günlüğü ama iki gün boyunca ürettiğimiz o kadar keyifli videolar ve değerli röportajlar var ki, onların kurgusundan bir türlü alamadım kendimi. Günlükle birlikte hepsini paylaşıyoruz sizinle.

İlk günün sabahında yapılan oturumların bir kısmı “Başka Bir Okul Mümkün” derneğinin ne olup ne olmadığı ile “Başka Öğretmenler Mümkün” projesinin detayları üzerineydi. Burak Ülman sağ olsun bıkmadan usanmadan, her zaman her yerde aynı şevkle anlatıyor derneğin yapısını ve amaçlarını. Açıkçası ben BBOM’un ne olup ne olmadığı kısmına pek değinmeyeceğim burada, bilenler için fazladan bir tekrar olacağı hissindeyim. Bilmeyenler, BBOM derneği ile ilk kez karşılaşanlar içinse, dernek hakkında en sağlıklı bilgiye ulaşabilecekleri bu linki tavsiye ediyorum: <http://www.baskabirokulmumkun.net>

Benim için BBOM; umudun, yapıcı yönde değişimin ve başka bir dünyanın mümkün olduğunun, yaşam pratiğinde karşılık bulmuş en elle tutulur temsillerinden biridir diyebilirim. Elbirliği ve dayanışma ile kayda değer ne çok değişime yol açılabileceğinin somut ve taptaze bir örneğidir.

“Başka Öğretmenler Mümkün” projesi nedir, ne değildir kısmına gelirsek; BBOM derneği tarafından hazırlanan 41 günlük ve 26 farklı eğitim modülünü içeren bir öğretmen destek projesidir. “Alternatif Öğretmen Akademisi”ne giden yolun ilk adımı olduğunu da söyleyebiliriz. Derneğin kendi ağzından

aktaracak olursam; “Hedefimiz bir yandan BBOM okullarında istihdam edilecek öğretmenleri desteklemek, diğer yandan çocuk merkezli, demokratik ve ekolojik eğitim anlayış ve felsefesinin diğer kamu ve özel okullarda fikrîsel olarak yaygınlaşmasını sağlamaktır.”

İlk gün ilk heyecan...

Sabahın erken saatleri... Yağmurlu bir İstanbul günü. Eğitim sistemine dair benzer kaygılar taşıyan, alternatif ihtiyacında ve arayışında ortaklaşan, ama daha önce hiç bir araya gelmemiş, farklı illerden, farklı okullardan 60 öğretmen ve öğretmen adayı. Bir bardak sıcak çay/kahve etrafında toplanıyoruz birer birer. Karşılaştığım ve çekingen bir tebessümle selamlaştığım her gözde aynı merak ve heyecan var. İnsanın benzerleriyle buluşmasının, sağladığı motivasyon ve sevinç açısından önemi yadsınamaz. En son söylenecek şeyi en önce söylüyor olacağım belki ama, bu ilk iki güne dair en önemli kazanımın, başka bir okul ve başka öğretmenler yolunda hiç de yalnız olmadığımızı hissetmek, hayallerimizde, hedeflerimizde ve heyecanımızda nasıl da ortaklaştığımızı bir kez daha görmek olduğunu düşünüyorum.

Sabah oturumu, Feyza'nın kısacık “merhaba”sı ve Sabancı Vakfı'ndan Rana Kotan'ın projeye neden destek olduklarını, vakfın hibe programlarını anlattığı konuşması ile başladı. Ali Koç'un (eğitimpeadia'nın kurucusu) salonu kahkahalara boğan “talk show”uyla da devam etti. Talk show dediğime bakmayın; konu bir hayli ciddi, lâkin sağolsun üslubu ile neşelendirdi hepimizi. Konuşmadan aktarmak istediğim epey bir şey var:

“Davranışlar nerden çıkar, tutumlardan çıkar, tutumlar nerden çıkar, değerlerden çıkar. Yani siz bir konudaki değerinizi değıştirmezseniz, davranışınızı değıştiremezsiniz. Eğitime dair inandığım ana ilke budur.”

Konuşmasının başlığı “Çocuklarda Yaratıcılığı Öldürmenin 10 Yolu” olsa da, daha çok velilerin ve öğretmenlerin çocuğu, çocukluk durumunu nasıl gördüğü, çocuğa ve eğitime nasıl bir yerden yaklaştığı üzerinde durdu Ali; ki bu da bizi doğrudan başlığın cevabına götürüyor aslında. “Okullar çocuğa dair meseleleri gerektiğinden daha önemsiz görüyor. Veliler de

çocuklara dair meseleleri gerektiğinden fazla önemli görüyor. İşte aradaki bu uçurum da çatışmaya yol açıyor.”

Anne bir kutup ayısı ve iki yavrusunun yolculukları üzerinden anlattığı anektod, geleneksel eğitim anlayışındaki açmazlara dair çok şeyi özetler nitelikte bence:

“Anne kutup ayısı yavrularını dünyaya getirdikten sonra, hem onları emzirmekten hem de kışın beslenememekten kaynaklı vücut ağırlığının neredeyse yarısını kaybediyor ve tekrar yiyecek bulabilmek için çocuklarıyla birlikte denize doğru yolculuğa çıkıyor. Bu, o coğrafyanın en zorlu yolculuğu. Anne kutup ayısı o yolculukta bütün bilgisini, birikimini, deneyimini o yavruların hepsine aktarıyor. (Bu fotoğraf o yolculuğu anlatan belgesellerin birinden alıntı.) Burada etkileyici olan şöyle bir nokta var; bütün o yolculuk boyunca anne önüne bakıyor, onun bir yolu var ve o yolda gidiyor, yavrular da arkada debeleniyorlar. Bir noktada yavrulardan biri (soldaki) geride kalıyor, anne epey bir yürümüş oluyor yavru arkada debelenirken, çok sonra dönüp baktığında fark ediyor ki yavrulardan birisi çıkamamış. Eğer insan olsaydı ne yapardı? Kuzuuuum diye koşar, hemen onu kucağına alır getirir, yolculuğu tamamlatırdı. Sırtına da alırdı tabii bu sırada. Anne kutup ayısı öyle yapmıyor doğal olarak. Yanına kadar geliyor, kendi doğasına ait olan işaretlerle sadece burnuna dokunuyor, onu cesaretlendiriyor, yavru biraz daha deniyor oradan çıkmayı, aşamayacağını anlayınca sağ taraftan dolaşarak ve başka bir yol buluyor. Bu sürekli devam eden bir ilişki. Saldırıya uğruyorlarsa nereye saklanmaları gerektiği, bir suyu geçeceklerse en uygun geçme yerinin neresi olacağı, yolculuk boyunca yaşayarak ve kendileri deneyimleyerek öğreniyorlar yavrular. İnsana dönersek, hem veliler hem öğretmenler için söylüyorum, biz olsaydık bu yolculuğu nasıl tasarlardık? Eğitim tasarımcılarımız var,

ölçme değerlendirmecilerimiz var. Ne yapardık biz? Önce çocuğu teorik bir eğitime alırdık. Coğrafya dersinde bölgeyi anlatırdık. Matematik de mesafeyi ölçtürürdük. Yürürsen Őunla karŐılaŐacaksın, ileride bu olacak... Teoriyi verir ve onu yolculuğa gönderirdik. Yolculukta da gerektiği anda o bilginin hiçbirini hatırlamazdı. Çünkü biz ona hiç de ihtiyacı olmayan bir zamanda, büyük ihtimalle hiç de anlamayacağı ve ilgilenmeyeceği bir yöntemle bir Şey anlattık. İşte bu da, neden bugün okullar, bu eğitim sistemi çocuğun öğrenmesini engelliyorun cevabı. **Bütün öğretmenler ve bütün eğitim bilimciler, çocukların asla merak etmediği cevaplara soru hazırlamakla meŐguller.** Yani biz, cevaplarımızı soruluyoruz aslında. Cevaplarımız var ve diyoruz ki, bu cevaba ulaşmak için ne sormam lazım? Bizim bildiğimiz cevaplar dıŐındaki bütün cevaplar da gereksiz ve yanlıŐ. Soruyu sorup bırakmıyoruz, soruyu sorup başka bir Şeyin önünü açmıyoruz."

Köpek eğitimcisi Sezar'a ve onun yaratıcı problem çözme dediğimiz yaklaŐımına geçtik buradan. Kendisini eğitimci olarak epey benimsemiŐ Ali Diyor ki; "Sezar herhangi bir sorunla karŐılaŐtıęında, 'Burada bir sorun var ve siz doğrudan bu sorunu deęiŐtirmeye çalıŐıyorsunuz, önce buradan bir çıkalım, bizi bugüne ne getirdi sorusuna dönelim' diye yaklaŐıyor duruma. Bütün iş, işte bu noktaya dönmekte. Biz hep sorun olarak gördüğümüz davranışı konuŐuyoruz, aslında konuŐmamız gereken Şey değerlerimiz ve konuya nereden baktığımız."

1912'de Türk Yurdu dergisinde yayınlanmış bir yazıyı gösterdi Ali. Ahmet Edip diye biri, torununa İstanbul'da okul arıyor. Kaygıları, okuldan beklentisi, eğitim sorununu çözmeye dair yöntemi, her Şey bugünle aynı. "İyi bir müdür, iyi bir öğretmen bulursak sorunu çözeriz diyor adamcağız. Bu okul ve veli arasındaki ilişki, okulun neyi çözüp çözmediği meselesi o zamanlardan bu zamana devam eden bir durum. Şimdi biz bugün okulda bir Şeyi deęiŐtireceksek, deęiŐtirmemiz gereken bir değer ve tutumumuz var önce, önce felsefede bir değişiklik yapmak durumundayız. Biz çocuğu ve çocukluğu nasıl algılıyoruz? Çocuk, bugünün modern dünyasında olmamış yetiŐkindir. TamamlanmamıŐ büyük. Bir yetişkin var bir yanda, olmuş bir Şey o, biz tamamlandık, tamamız, bir de küçük var, onda neyin eksik olduğuna bakıyoruz. Böyle baktığımız için de ne yapıyoruz, kaçınılmaz olan nedir? Ondaki eksikleri tamamlamaya dayalı bir eğitim modelidir. Ürettiğimiz hiçbir çözüm, çocuğun çocuk olma haline saygı duyan bir yerden bakmıyor. Onun eksik bir varlık olmasına işaret eden bir yerden

bakıyor. Kriz tam da bu noktada. Yaşlılığa da aynısını yapıyoruz. Yetişkin tarafından aşığılanan iki tane grup var; bir henüz işe yaramazlar, bir de işi bitmişler var. Onların arasında da biz işgücü oluyoruz. Sanayi devriminin ve kapitalizmin bize çok doğalmış gibi dayattığı bir algı bu. Önce çocuğa, çocukluğa dair algımızı, bakışımızı değıştirmemiz lazım.”

Yaratıcılığı öldürmenin yollarını birlikte bulalım

Ne yaparsak çocuğı yaratıcılıktan alıkoyarız? diye sordu Ali ve salondan geldi cevaplar.

- Temizliğı/hijyeni bolca ön plana çıkaralım: Hem zihinsel olarak hijyenik olsun hem fiziksel olarak; dokunmasın, merak etmesin, biz ona o hijyenik, temiz ortamı sunalım.
- En küçük şeyi bile ödüllendirip cezalandıralım: Onun içsel motivasyonunun oluşmasını bir an önce engelleyelim. Aman ha o bir şeyi zevkle ve hevesle yapmasın. Gerçekten kendi istediğı için hiçbir şey olmasın. Bol sticker bu noktada çok işe yarar. Bolca sticker, gak dedi sticker, guk dedi sticker.
- Kendi istediğimiz ödevleri verelim.
- Etiketleyelim: Akıllı, uslu, yaramaz, güzel, özel, yaratıcı, zeki gibi etiketler koyalım.
- Bulutların mavi olmadığını söyleyelim.
- Bize soru sorduklarında ilgisiz davranalım, dikkate almayalım, yetersiz ve tatmin etmeyecek yanıtlar verelim. Merak duygusunu öldürebiliriz böylece. Geçştirildiğini hissettiğı anda soru sormayı bırakacaktır.
- Bol bol ezber yaptıralım.
- Beğenmediğimiz davranışları için ayıplayalım, yasak koyalım.
- Sınıfta belli kalıplar koyalım ve onların dışına çıkmalarını engelleyelim. Bir problemin tek bir çözümü olduğunu benimsetelim.
- Korkutarak eğitelim. Yeni dünyalar keşfetmesini önleyelim.
- Aynı ya da benzer olan şeylerin doğru olduğuna inandıralım. Bir uygun ve normal standardı yaratalım ki aman onun dışına çıkmamasın.

Son olarak yapacağını yaptı, gitmeden önce bize şiir okudu

Küçük Çocuk

Bir gün küçük bir çocuk okula başladı.

Çocuk oldukça küçüktü

Ve okul oldukça büyüktü.

Ama küçük çocuk

Dışarıdaki kapıdan içeri girince

Sınıfına gidebileceğini fark etti.

Mutluydu

Ve okul artık gözüne

Eskisi kadar büyük görünmedi.

Küçük çocuk okula başladıktan bir süre sonra,

Bir sabah öğretmen, "Bugün bir resim yapacağız" dedi.

"Güzel!" diye düşündü küçük çocuk.

Her tür resim yapmayı severdi;

Aslanlar ve kaplanlar,

Tavuklar ve inekler,

Trenler ve gemiler...

Hemen boya kalemi kutusunu çıkardı

Ve çizmeye başladı.

Ama "Bekle!" dedi öğretmen,

"Daha başlama zamanı gelmedi!"

Ve öğretmen herkesin hazır olmasını bekledi.

"Şimdi" dedi öğretmen,

"Çiçek resmi çizeceğiz."

"Güzel!" diye düşündü küçük çocuk,

Pembe, turuncu ve mavi kalemleriyle

Güzel çiçekler çizmeyi çok severdi.

Ama "Bekle!" dedi öğretmen,

"Size nasıl çizileceğini göstereceğim."

Ve yeşil saplı kırmızı bir çiçek çizdi.

"İşte" dedi öğretmen,

"Şimdi başlayabilirsiniz."

Küçük çocuk öğretmenin çiçeğine baktı,

Sonra kendi çiçeğine baktı.

Kendi çiçeğini öğretmenininkinden daha çok sevdi

Ama bunu söylemedi.

Kağıdının arkasını çevirdi,

Ve öğretmeninki gibi bir çiçek çizdi.

Yeşil saplı kırmızı bir çiçektir.

Başka bir gün,

Küçük çocuk girişteki kapıyı

Tek başına açmayı başardıktan sonra,

Öğretmen, "Bugün kille bir şeyler yapacağız" dedi.

"Güzel!" diye düşündü küçük çocuk.

Kili çok severdi.

Kille her şeyi yapabiliyordu:

Yılanlar ve kardan adamlar,

Filler ve fareler,

Arabalar ve kamyonlar...

Ve elindeki kil topuyla oynamaya başladı

Bir güzel.

Ama "Bekle!" dedi öğretmen,

"Daha başlama zamanı gelmedi!"

Ve öğretmen herkesin hazır olmasını bekledi.

“Şimdi” dedi öğretmen,

“Bir tabak yapacağız.”

“Güzel!” diye düşündü küçük çocuk,

Tabak yapmayı çok severdi.

Ve bir sürü farklı şekilde ve boyutta

Tabaklar yapmaya başladı.

Ama “Bekle!” dedi öğretmen,

“Size nasıl yapılacağını göstereceğim.”

Ve öğretmen herkese gösterdi nasıl yapılacağını

Derin bir tabağın.

“İşte,” dedi öğretmen,

“Şimdi başlayabilirsiniz.”

Küçük çocuk öğretmenin tabağına baktı,

Sonra kendi tabağına baktı.

Kendi tabağını öğretmeninkinden daha çok sevdi

Ama bunu söylemedi.

Elindeki kili yuvarlayarak tekrar top haline getirdi

Ve öğretmeninki gibi bir tabak yaptı.

Derin bir tabaktı.

Ve kısa bir süre sonra

Küçük çocuk beklemeyi öğrendi,

Ve izlemeyi

Ve her şeyi öğretmeninki gibi yapmayı.

Ve kısa bir süre sonra

Kendiliğinden hiçbir şey yapmamaya başladı.

Sonra bir gün

Küçük çocuk ve ailesi

Başka bir şehirdeki,

Başka bir eve taşındılar,

Ve küçük çocuk

Başka bir okula gitmek zorunda kaldı.

Bu okul diğer okuldan bile büyüktü.

Ve dışarıdan sınıfa açılan

Bir kapısı yoktu bu okulun.

Koca basamakları tırmanıp

Uzun bir koridordan yürüyüp

Sınıfına gidiyordu ancak.

Ve okulun ilk günü geldi.

Öğretmen "Bugün bir resim yapacağız" dedi.

"Güzel!" diye düşündü küçük çocuk.

Ve ona ne yapması gerektiğini söylemesi için

Bekledi öğretmenini.

Ama öğretmen hiçbir şey söylemedi.

Sadece sınıfta dolaştı.

Küçük çocuğun yanına gelince sordu:

"Resim çizmek istemiyor musun?"

"Evet," dedi küçük çocuk.

"Ne çizeceğiz?" diye sordu.

"Sen yapana kadar bilemem," dedi öğretmen.

"Nasıl yapmalıyım?" diye sordu küçük çocuk.

"Neden soruyorsun, istediğin gibi yap" dedi öğretmen.

“İstediyim renkte mi?” diye sordu küçük çocuk.

“İstediyin renkte” dedi öğretmen.

“Eğer herkes aynı resmi yapsaydı,

Ve aynı renkleri kullansaydı,

Kimin ne yaptığını,

Nasıl anlarım sonra?”

“Bilmiyorum” dedi küçük çocuk.

Ve sonra yeşil saplı kırmızı bir çiçek yapmaya başladı.

Helen Buckley

Ali Koç’tan sonra Batuhan Aydagül ile tanıştık. Eğitim Reformu Girişimi’nin Koordinatörü kendisi. Küçük Prens kitabının yazarı Antoine de Saint-Exupéry’nin bir sözüyle başladı konuşmasına: “Sizin göreviniz geleceği öngörmek değildir, geleceği mümkün kılmaktır.”

Şimdi yazarken de oldu bakın, deniyorum, her okuduğumda tekrar oluyor, Hollywood’un kahramanlık filmlerinde yükselen o müzik başlıyor bir anda fonda. Muhteşem gaz

Külçe gibi cümleler vardır böyle hayatınız boyunca ağırlığını korur.

Konuşmasının başlığı “Geleceğin Öğretmenleri” idi Batuhan’ın. Bu başlığa istinaden hazırladığı,

2021 yılına ait gazete k p rleri eŐliĐinde yaptı sunumunu. Elbirliğiyle yarattığımız o geleceğin nasıl bir Şeye benzediğine ve bunu yaratmanın yollarına bakmak oldukĐa teŐvik ediciydi.

EĞitimden ne bekliyoruz sorusuna birkaç cevabı var Batuhan'ın. Öncelikle, liseden mezun olan herkese aktif yurttaşlık becerilerini kazandırmıŐ olması bekleniyor eğitimin. Bu beceriler iÇinde en önemli gördüğü ikisi Şöyle: eleştirel düŐünebilme ve toplumsal sorunların varlığına hakim, bunları tartışma becerisine sahip bireyler olmak. Aktif yurttaŐ yetiştirmek demek, iÇinde yaŐadıkları toplumu tanıyan, o toplumun sorunlarından haberdar olan ve o sorunları tartışma becerilerine sahip çocuklar yetiştirmek demek. EĞitimin, liseden mezun olan herkese bu beceriyi kazandırmıŐ olması çok önemli.

ikincisi, hayat boyu öğrenebilme temelini edinmiŐ olmak.  nk   niversite bitirmenin bize uzun vadedeki faydası sınırlı. Bugün var olmayan bir meslek, bir alan yarın karŐımıza çıkabiliyor. Bugün iÇinde bulunduğumuz meslek yarın ortadan kaybolabiliyor. Ya da 30 yaŐımıza geldiğimizde "Ya ben aslında üniversitede psikoloji okumak istiyordum, okuyamadım ama Şimdi okuyacağım" diyebiliyoruz. Dolayısıyla, liseden mezun olduğumuzda, dilediğimiz zaman yeniden öğrenebilme temelini edinmiŐ olmamız çok kritik.

  nc s , liseyi bitiren her gencin iş gücüne katılabilmek iÇin de bazı beceriler edinmiŐ olması gerekiyor; özellikle de uyum becerisi.

Peki nasıl bir okul?

Bireyin farklılıklarıyla değer ve kabul gördüğü bir okuldan söz ediyoruz bu gelecekte. Sınıfta homojen bir topluluk oluşturmaya çalışan filtreler kaldırılmıŐ ve birey kendi değerleri, farklılığıyla okul iÇinde kabul görüyor. Bireyden topluma doğru gidersek, toplumsal dinamikler okulda var olabiliyor ve okul da toplumu kucaklayabiliyor. Devletin okulunun, mahallenin okulu olduğu bir senaryo bu. Devletin, ideolojik aygıt kafasını bir kenara bırakıp eğitimde kendi üstüne düŐenleri yaptığı ve özellikle demokratik bir yapıyla, mahalleye dönüp bak bu okul senin, okula da dönüp bak bu senin iÇinde bulunduğun mahalle, birbirinize sahip çıkın dediği bir senaryo. Kapsayıcı bir eğitim. Empatinin, çoğulculuğun,

özdenetimciliğin bulunduğu bir okul. Tabii bu senaryoda öğretmen eğitimleri de çok kritik.

Batuhan'ın söz ettiği iki eğitim var: Birincisi İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Merkezi ile birlikte gerçekleştirdikleri "Toplumsal Sorunları Sınıf Ortamında Ele Alma" eğitimi. Diğeri de Eğitim Reformu Girişimi'nin Hasköy Ortaokulu'nda iki yıl boyunca sürdürdüğü "Düşünen Okul Gelişen Öğrenci" eğitimi. İki eğitimin de ortak noktası toplumsal gerçekliklerle konuşuyor ve ayrımcılığı odak noktasında tutuyor olması.

Peki hayalini kurduğumuz bu gelecekte, üzerinde daha çok durulan ve kaynak sağlanan bu öğretmen eğitimleri neden, nasıl başarılı oluyor? Çünkü öğretmenlere değer veriliyor. Bunun halihazırda, olağan bir parçası olması gerekir günlük hayatımızın ama bildiğiniz üzere öyle değil maalesef. Bu eğitimlerde öğretmenlerin insan yerine konduklarını, düşünen, kendi deneyim, bilgi ve birikimi olan bireyler olarak görüldüklerini hissetmeleri çok önemli. Her öğretmenin tecrübesi vardır diyor Batuhan, yeni mezun olanının da, on yıldır görev yapanının da.

Biz size eğitimi verdik hadi şimdi gidin bir günde hepsini uygulayın ve dünyayı değiştirin demekle de olmuyor tabii. Yalnızca öğretmenlerin değil, tüm yetişkinlerin değişmek dönüşmek, öğrendiklerini sindirmek, uygulamak için zamana ihtiyacı var. Bu noktada önemli olan işi yalnızca eğitimle sınırlı tutmamak. Eğitimi verdikten sonra öğretmenleri izlemek ve desteklemek gerekiyor. Ayrıca yöneticilerin de bu eğitimlere katılması gerekiyor mutlaka.

İki gün boyunca yaptığım röportajlarda da, sohbetlerde de tanık olduğum şey, öğretmenler için meslektaşlarıyla dertleşebilecekleri, deneyimlerini paylaşabilecekleri bir zemine, bir ortama sahip olmalarının dahi ne kadar kıymetli ve gerekli olduğu. Bu proje ile bu zemini yaratabilmek bile kendi başına çok önemli. Drama atölyeleri süresince yaşananları, paylaşılanları buradan aktarabilmek çok zor, videolar benden daha iyi anlatacaktır.

Feyza'nın sözleriyle bitirmek istiyorum: "BBOM fikrinin bu kadar yaygınlaştığını görmek, alanda çalışan öğretmen arkadaşların fikri bu

kadar sahiplendiğini ve bize güvendiğini görmek... İşte bu tüm yorgunluğumuzu sıfırlıyor ve motivasyonumuzu artırıyor. İnanıyorum ki hep beraber öğreneceğimiz, hep beraber üreteceğimiz uzun soluklu bir sürecin başındayız.”

BBOM Kaş: “Başka Öğretmenler Mümkün!” Kaş Ziyareti

“Başka Öğretmenler Mümkün!” Projesinin ikinci buluşması S.S. Başka Bir Okul Mümkün Eğitim Kooperatifi’nin ev sahipliğinde 23-26 Nisan tarihleri arasında Kaş’ta gerçekleştirildi. Katılımcılar BBOM Kaş Kooperatifi okulunun arazisini görmek için Yeniköy’e bir ziyaret gerçekleştirdi. Eğitim oturumları boyunca konuşulanların vücut bulacağı okul arazisinde olmak hepimizi çok heyecanlandırdı. İyi ki varsın BBOM Kaş! İyi ki varsın BÖM!

“Başka Öğretmenler Mümkün” Günlüğü - 2

Kaş Buluşması - I

23 Nisan ve Düşler Akademisi; bu eğitim programına başlamak için daha yerinde bir tarih ve mekân olamazdı herhalde. Kapısından girdiğim an hiç çıkmak istemediğim bir kütüphaneye, kocaman, yemyeşil bir bahçeye ve birbirinden zevkli ortak alanlara sahip Düşler Akademisi. Engelli ve sosyal dezavantajlı gençlere ücretsiz olarak kültür ve sanat eğitimlerinin verildiği Düşler Akademisi'ni daha önce duymayanlar için şiddetle öneriyorum; www.duslerakademisi.org

Düşler Akademisi'nde buluşma, alanı turlama, odalara yerleşme, tanışma-kaynaşma ve hep birlikte yapılan ilk kahvaltı derken dolu dizgin başlamış oldu gün. Kahvaltının ardından "Beklenti Ortaklaştırma" oturumu yaptık öncelikle. Katılımcıların hem BBOM'dan hem de bu eğitimlerden beklentileri üzerine konuştuk. Beklentilere dair ortaya çıkan ana başlıklar şöyle;

- Alternatif eğitime ilişkin daha fazla kaynağa ulaşmak,
- Yalnız olmadığımızı hissetmek,
- Bu alanda farklı insan ve kurumlarla tanışmak,
- Birlikte bir şeyler üretebilmek, ürettiklerimizi uygulayabilmek,
- BBOM okullarında çalışabilmek,
- Uzun vadede BÖM sürekliliğini sağlamak ve büyümesine katkıda bulunmak,
- BBOM ilkelerini içselleştirmek,
- Eğitim modelini (BEP-Bireysel Eğitim Programı) benimsemek,
- Modeli uygulayabilecek donanımı edinmek.

Beklentileri yüksek sesle dile getirmek, nasıl bir çerçevede ortaklaştığımızı da daha belirgin ve görünür kıldığı için, sürecin işleyişinde önemli bir adım oldu kanımca.

Kurallarımızı ve ilkelerimizi de belirledik bu sırada;

- Aktif katılım sağlamak,
- BÖM Eğitimi boyunca açık görüşlü olmak,
- Okuma ve araştırmalarımızı yapmak,
- Uygulamaya ve yaygınlaştırmaya çalışmak,
- Ortak dil ve ortak akıl; kolektif tavır...
- Olumlu tutum ve yüksek motivasyon...
- Kaynaklarımızı verimli kullanmak... (zaman olsun, battaniye olsun...)
- Zaman ve yönergelere uymak,
- Serbest zamanlar dışında cep telefonunun kullanılmaması...
- Herkesi olduğu gibi kabul etmek.

İlkelerimizi ve beklentilerimizi konuştuktan sonra, ÇOÇA'dan Melda ve Zeynep ile "Çocuk Hakları" modülüne başladık. Fotoğrafta da göreceğiniz üzere çok tatlı ikisi de Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi oluyor ÇOÇA; detaylı bilgi burada: www.cocukcalismalari.org . Çocuk hakları eğitimi, insan hakları eğitimi, çocuk katılımı ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda çalışmalar yürütüyorlar. Modülden söz etmeden önce, ÇOÇA Yayınları'ndan getirdikleri kitapların listesini paylaşmak istiyorum. Bunlar özellikle öğretmenlerin kullanımı için tasarlanan yayınlar. Katılımcılarla paylaşmak üzere getirdikleri yayınların yanı sıra "okuma önerisi" olarak getirdikleri kitaplar da vardı, onları da listeye ekliyorum.

KİTAP LİSTESİ

- Çocuk Hakları Sözleşmesi
- Pusulacık: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu
- Katılımcı Okul Uygulamaları: Eğitimciler için El Kitabı
- Eğitimde Çocuk Katılımı: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler
- Türkiye'de Okullarda Çocuk Katılımı: Politika ve Uygulama Önerileri
- Türkiye'de Okullarda Çocuk Katılımı: Durum Analizi
- Türkiye'de Okullarda Çocuk Katılımı: Çocuklar için Güncel Durum Raporu
- Okulunuz Öğrenci Katılımını Ne Kadar Destekliyor?
- Çocuğa Yönelik Harcamaları İzleme Kılavuzu – Gözde Durmuş, Ayşe Beyazova, Nurhan Yentürk
- Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi – Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı – Öğrenci Etkinlik Kitabı – Abbas Türnüklü, Tarkan Kaçmaz
- Hakları Gerçeğe Dönüştürmek – Uluslararası Af Örgütü – Toplumsal Cinsiyet Farkındalığının Artırılmasına Yönelik Atölye Çalışmaları

- “Söz Sende!” Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımına İlişkin Yeniden Düzenlenmiş Avrupa Şartı El Kitabı
- Ayrımcılık: Örnek Ders Uygulamaları – Derleyenler: Kenan Çayır, Ayşe Alan – Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Burada Benden de Bir Şey Yok mu Öğretmenim? – Eğitim Sürecinde Kimlik, Çatışma ve Barışa Dair Algı ve Deneyimler – Bahar Şahin Fırat
- Eğitim, Çatışma ve Toplumsal Barış: Türkiye’den ve Dünyadan Örnekler – Kenan Çayır
- “Biz Kimiz?” Ders Kitaplarının Kimlik, Yurttaşlık, Haklar – Kenan Çayır
- LGBT Öğrencileri Aile ve Okul Kıskaçına Karşı Nasıl Korunmalı – KAOS GL
- Söz Küçüğün: “Haklar! Hepsi! Her zaman! Herkes için!”

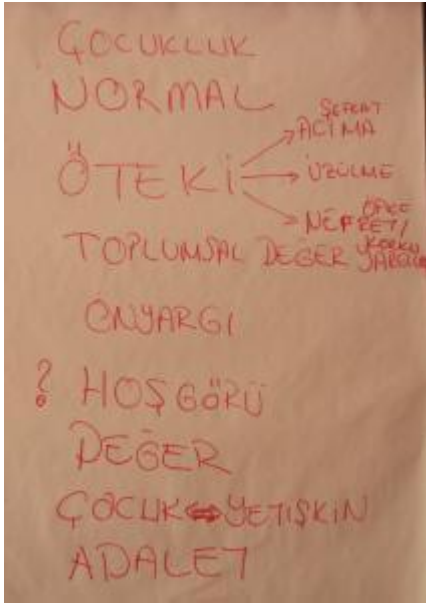
“İleri Doğru Bir Adım At”

İnsan Hakları eğitiminden neler beklediğimizi kağıttan çamaşırlara yazıp kurumaları için ipe astıktan ve beklentilerimiz üzerine konuştuktan sonra ilk etkinliğimiz “İleri Doğru Bir Adım At” oldu. Çocuk haklarını çocuklarla nasıl konuşacağımız, onlara nasıl benimsetebileceğimiz, çocuk haklarını pratikte, eğitim ortamında nasıl gözeteceğimiz, bunun için uygulamada neler yapabileceğimiz, beklentiler arasında bir hayli öne çıktı. Uygulamada neler yapabileceğimize ilişkin oldukça verimli ve geliştirilmeye açık bir kaynak var elimizde: “Pusulacık”. Çocuklarla insan hakları çalışırken yararlanabileceğimiz onlarca etkinlik yer alıyor içinde.

“İleri Doğru Bir Adım At” da, “Pusulacık” kitabının 108. sayfasında yer alıyor. Genel olarak insan hakları, ayrımcılık, yoksulluk ve sosyal dışlanma konuları üzerine. Rol oyunu, simülasyon ve tartışma ile gerçekleştiriliyor. Rol kartları

hazırlanıyor ve her çocuğa bir rol veriliyor. Daha sonra belli durumlar öne sürülüyor ve o durumda o kişinin ileri doğru bir adım atıp atamayacağına bakılıyor. Örneğin; “On bir yaşındasınız. Bebekliğinizden beri yetimhanedesiniz. Anneniz babanız kim, bilmiyorsunuz.” Rollerden birisi bu. Verilen durumlardan biri ise; “Arkadaşlarınızı yemeğe ve gece yatısına davet edebiliyorsunuz.” Bu etkinlikte çocuklar kendilerini bir başkasının yerine koyuyorlar ve ayrımcılık ve dışlanmanın kaynağı olarak eşitsizliği ele alıyorlar. Amaçlar: Farklı olan başkalarıyla duygudaşlık (empati) geliştirmek, toplumdaki fırsat eşitsizlikleri ve azınlık gruplarına mensup olmanın olası sonuçları konusunda farkındalık artırmak. Biz bu etkinliği “Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu”ndaki rollere göre çalıştık. 27 yaşında evsiz bir adam, işsiz ve bekâr bir anne, Afganistan’dan gelen bir mülteci, 22 yaşında bir lezbiyen, tekerlekli sandalye ile hareket edebilen engelli bir genç, fabrikadan emekli bir işçi, ilkokulu bitirememiş 17 yaşında bir Roman kızı, başarılı bir ihtalat-ihracat şirketinin sahibi, orduda asker, iktidarda olan siyasi bir partinin gençlik örgütünün başkanı gibi roller paylaştık. Verilen durumlar karşısında ileri doğru bir adım “atamayanların” kimler olduğunu tahmin edebiliyorsunuzdur sanırım. Toplumsal eşitsizlikleri görünür kılmak ve başkalarıyla empati geliştirmek konusunda oldukça başarılı bir çalışma.

Etkinlikteki deneyimlerimiz üzerinden “haklar” konuşmaya devam ettik sonrasında. Belli ki toplumsal değerler bu “hak” algısını çok fazla belirliyor. Üzerinde durduğumuz bazı kavramlar var; “öteki” bunlardan birisi. Bu “öteki”ye dair hislerimiz neler peki; “şefkat, acıma, üzülme” ilk aklımıza gelenler iken, konuştuğumuz bunlara eklediğimiz “nefret, öfke ve korku”, toplumda “öteki”ye karşı “çoğunlukla” takınılan tutum da düşünülünce daha gerçekçi bir yere oturuyor.

Acıma, şefkat, üzülmeye derken “hoşgörüyü” geliyor sıra. Hoşgörünün kendisinde bir “hiyerarşi” var. Bazıları diğerlerini hoş görür. Bir çocuk yetişkini hoş göremez mesela. Yetişkinle ilişkisi üzerinden düşünürsek “ötekilerin” başında, “hoş görülen ötekilerin” başında çocuk geliyor aslında. En temel ayrımcılıklardan birisi bu çocuk-yetişkin ilişkisi üzerinden yapıyor daima.

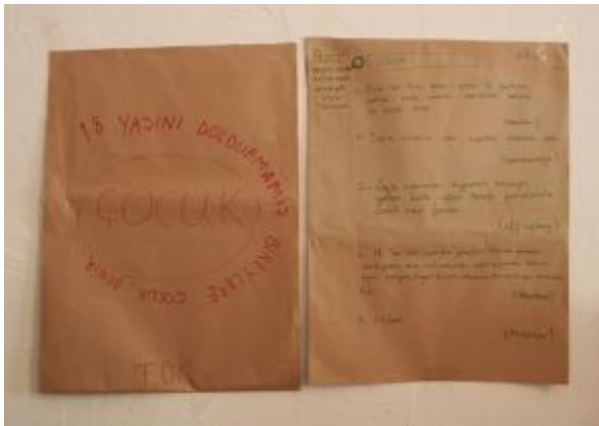
İnsan hakları dediğimiz şey gündelik yaşamdaki ihtiyaçlarımızla çok ilişkili. Bunları çok farklı biçimlerde karşılıyor ya da karşılayamıyoruz. Kendi uğradığımız hak ihlalleri üzerinden düşünerek, daha hak temelli bir yerden bakabiliriz belki. Daha eşitlikçi bir ilişki kurmaya buradan başlayabiliriz. Hepimiz aynı haklara sahibiz ve hepimiz benzer biçimlerde mağdur oluyoruz. Çocuk hakları konuşacağız ama insan hakları algısına sahip olmadan çocuk hakları konuştuğumuzda hoşgörü, koruma, sakınma falan üzerinden konuşuyor oluyoruz yalnızca. Acıma ve şefkat duygusu, hoşgörü, hiç de çocuk haklarına uygun bir şey değil oysa.

“Haklar” enine boyuna düşünmemiz gereken bir konu. “İleri Doğru Bir Adım At” çalışmasında hemen her durumda adım atabilenin, en önde duranın bile ihlal edilen bazı hakları olabilir. Bunun farkında olmamak, bunu gözetmemek ayrı bir sorun. İnsan haklarının hayata geçmesini sağlayacak şey bu ötekileştirmenin, bu ayrımcılığın önünü alabilmekle ilgili. Çok uzun zamandır insan hakları alanında çalışan bir arkadaşının söylediği ve kendisini sarsan bir sözü paylaştı Zeynep; “Bir çocuk katilinin ya da bir

çocuk istismarcısının dahi hakları olduğunu savunamıyorsak, o zaman insan haklarını savunduğumuzdan bahsetmemiz doğru olmaz". Tam da şu noktaya geliyoruz; en ötekin senin kim olabilir? İşte onun da hakları var senin gibi. Bunun ne kadar içselleştirilebileceği tabii ki tartışmaya açık. Lâkin bence önemli olan, "insan hakları" dediğimiz konunun çok geniş bir çerçeveye sahip olduğunu hiç unutmamak.

Çocuklarla "hak" temelli bir çalışma yapmadığımız sürece, "insan hakları" algısının yerleşmesi çok zor. Bir sürü şey çocuklukta öğreniliyor çünkü.

Modülün devamı "çocuk algımız" üzerineydi. Çocuğa dair nasıl bir algıya sahibiz? Toplumsal algıdan bağımsız bir algıya sahip miyiz, olabilir miyiz? Toplumsal algıyı ne kadar içselleştirmiş durumdayız? Tahtaya "çocuk" yazdı Melda ve ilk aklımıza gelenleri sıralamaya başladık: 18 yaş altı, yaramaz, yaratıcı, oyuncak, masum, hayal gücü zengin, merak, dobra, doğal, dondurma, harçlık, şeker, park, gelecek, kırılğan, savunmasız, getir-götür, jetgiller, ödev, kural tanımaz, sevgi dolu, öğrenci, ebeveyn, bisiklet ve oyun grubun ilk aklına gelenler oldu. Bunları yazdıktan sonra beşerli gruplara ayrılıp verilen yönergeler göre "çocuk" tanımını yaptık. Tıp, TDK, Anayasaya, Ekşisözlük ve Talim-Terbiye bakımından nasıl bir "çocuk" tanımını yapılır?

"18 yaş altındaki her birey dil, din, ırk, renk, cinsiyet ayırımına maruz bırakılmadan çocuk olarak kabul edilir. Çocukların temel hakları bu anayasa ile güvence altına alınmıştır. Bu haklar; **Yaşama Hakkı**: Bir çocuğu bu haktan yoksun bırakan, bırakmaya çalışan kim olursa olsun Ceza

Hukuku içinde cezalandırılır. **Eğitim Hakkı:** Her çocuk ÷lkeedeki eğitim sisteminden eğit olarak faydalanır. **Temel Sağlık Hakkı:** Her çocuk ÷lkeedeki sağlık sisteminden eğit olarak faydalanır. **Barınma Hakkı:** Her çocuk fiziksel ve ruhsal olarak g÷vende hissettiği bir mekânda barınma hakkına sahiptir.”

Kendi anayasalarında böyle tanımladılar arkadaşlar, ki harikalar. Biz bunun bile yetersiz olabileceğini tartışırken, gördük ki, çocuğun gerçekte Anayasa’da kapladığı yer yalnızca şu kadar: “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça ana ve babasıyla doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir”. Koca Anayasa’da çocuğa dair hepi topu bu yazıyor yani.

Bu arada göz atmanızı önereceğim bir blog var: <http://cocuklaranayasayapiyor.blogspot.com/>

ÇOÇA’nın bir çalışması yine. Çocuklarla birlikte hazırlanmış bir Anayasa!

Dönelim TDK grubumuza, dediler ki; 18 yaşını doldurmamış bireylere çocuk denir.

Türk Dil Kurumu’nun gerçekte ne dediğine bakalım bir de;

1. isim Küçük yaştaki erkek veya kız
2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat
3. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak
4. Genç erkek
5. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi
6. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse
7. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse.

Son 2 madde, “çocuk” algısı üzerine konuştuklarımız çerçevesinde dikkat çekici oldu bizim için.

Ekşisözlük grubumuzun tanımları oldukça eğlenceliydi;

1. Evde her türlü getir-götür işi yaptırılan, tatilde çırak olarak çalıştırılan, ailenin en küçük bireyi. (denizkızı)
2. Daha olmamış olan, inşallah olacak olan. (sabırsızseyh)
3. Öğle uykusunun kıymetini bilmeyen, yarım akıllı, dört tarafı yetişkinlerle çevrili insan parçası. (officeboy)
4. 18 yaş altı, yetişkin gözetimi altında yaşayan, okula giden, ders çalışan, ödev yapan, zaman kalırsa oyun oynayan, hayal kuran, masum, korunmaya muhtaç kişi. (ayseteyze)
5. İnsan. (pinkfloyd)

Ekşisözlük'te yazanlara göz attık bir de;

1. sizden tek cıkari sevgi olan nadir insan çeşitlerinden biri. (ssg)
2. (still)
3. devamlı soru sorabilme ve ağlayabilme yeteneğine sahip olan bi çeşit tazmania! ama tazmania iyidir severim... (everythingbutthegirl)
4. hepimis bi donem olurus. (deadman)
5. devamlı hayrete düşme yeteneğine sahip, nedensiz mutlu olabilen yaratık. saygılar sana. (set)

Tıpçılar; "Doğumdan ergenliğe kadar süren, fiziksel, biyolojik, sosyal ve psikolojik gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemdeki yaşantılar, hastalıklar ve gelişim gerilikleri çocuğun ilerleyen yaşantısına etki eder" dediler. Talim-terbiyeciler ise, tabii ki manidar bir şekilde; "Gelecekte topluma yararlı birer birey olarak kazandırılacak, vatanını seven, örf ve adetlerimizi benimseyen, eğitim hakkına sahip, reşit olmayan, 18 yaş altı bireyler" diye tanımladılar.

Tüm bu tanımlar, bu tanımlardaki eksikler, ihtiyaçlar üzerine konuştuktan sonra tekrar gözden geçirdik "çocuk" algımızı. Çocuk algısı bizde nerede duruyor? Oyun, oyuncak, şeker, park, masum, tatlı vb. derken, normalleştirdiğimiz, hatta neredeyse idealize ettiğimiz bir çocuktan bahsediyoruz hep. Belli ki hep "normal" bir çocuk var zihnimizde, "öteki" çocuk yok. Çocuk dediğimizde, çoğunlukla en geç ilkökul dönemini düşünüyoruz ayrıca, ergenlik olmuyor aklımızda.

Ancak tüm bu "çocuk" tanımlarını yapıp üzerlerine tartıştıktan ve "Hangi çocuktan bahsediyoruz?" diye sorduktan sonra fark ettik ki; tacize uğrama ya da barınacak bir yer bulma gelmedi ilk etapta aklımıza,

dondurma-şeker-çikolata geldi. İşçi demedik, yoksulluk demedik, emek, engelli, istismar, ihmal, şiddet demedik, baya "izole" bir çocuktan söz ettik, sağlık, eşitlik, özgürlük, adalet, yaşama hakkı, seçim hakkı, görev, sorumluluk ve güvenlik demedik. Romantize ettiğimiz çocuk algısıyla karşılaştık bu sayede. Şekerden, çiçekten, böcekten, toz pembe bir dünyadan oluşmuyor halbuki çocukluk. Saf diyoruz mesela çocuk için, ya o kadar da saf değilse? Saf olmayınca çocuk olmuyor mu o zaman? Çocuk algısının bizde nerede durduğunu deşmediğimiz sürece, çocuk haklarından bahsetmek belli ki çok yüzeysel kalacak. Çocuk alanında çalışırken, yetişkin olarak kendimizle çocuk arasındaki ilişkiyi nerede kuruyoruz, nasıl bir tanımlama yapıyoruz? Herkes kendi durduğu yerden, kendi ihtiyacına göre bir "çocuk" tanımı yapıyor dedi Zeynep. Çocukluğa baktığımız zaman hep iyi, olumlu bir şey hatırlamak istiyoruz. O hep uzaktaki güzel ülke. "Altınçağ" mitosu deniyormuş buna. Çocuk masumdur, saftır, iyidir, güzeldir, melektir. Ne alakası var, niye melek olsun? Olmayınca ne oluyor? Ya melek değilse o çocuk? Bu tür sorular çocuk hakları mevzusuna daha içerden ve samimi bakmamızı sağlıyor.

Çocuk ve hak algısı üzerine epey bir çalkalandıktan sonra çocuk hakları mevzusuna geçtik ikinci modülde. Notları da Kaş buluşmasının ikinci günlüğünde

“Başka Öğretmenler Mümkün” Günlüğü

- 3

Kaş Buluşması II

Melda ve Zeynep ile devam ettiğimiz “çocuk hakları” modülünün üçüncü oturumuna üç farklı metni inceleyerek başladık. Üzerinde durduğumuz sorular hangi metnin daha eski olduğu, hangisinin çocuğa nasıl baktığı ve haklar konusunda neye odaklandığı oldu. Elimizdeki metinlerden en eskisi Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi idi, yılı 1924. Bu, uluslararası alanda çocukların korunmasına yönelik yapılan ilk sözleşme. Sonraki 1959 yılında Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları

Bildirisi. Sonuncusu da 1989 yılında yine Genel Kurulu tarafından benimsenen Çocuk Hakları Sözleşmesi.

Çocuk hakları gelişimi Avrupa merkezli bir durum. Çocukluk denen şey biraz rönesansla başlayıp aslında sanayi devrimiyle tam olarak ortaya çıkıyor. Çocukluk tarihi üzerine çalışanlar, çocukla yetişkini birbirinden ayıran ilk kurum olarak okulu ele alıyorlar ve çocuğun kurumsal olarak da ortaya çıktığı noktayı okul olarak görüyorlar. Çocuğun gündelik pratiğini yetişkinin gündelik pratiğinden ayıran en keskin çizgi okul ile ortaya çıkıyor çünkü. Velhasıl çocukluk dediğimiz şey çok modern bir şey, 400 yıllık bir geçmiş olduğu söyleniyor. Bir başka deyişle çocukluk, tarihsel ve coğrafi olarak kurgulanmış bir şey.

Neden ilk kez 1924'te belgeleniyor çocuk hakları? Birinci Dünya Savaşı'nın sonucu çünkü. Savaşın çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinin sonucu olarak, "Bizim bu çocuklar için bir şeyler yapmamız lazım" diyor yetişkinler ve Cenevre Bildirisi çıkıyor.

Cenevre Bildirisi'nde çocuğun hayatta kalması önemli. Yaşama hakkına değiniyor özellikle. Çocuk birey değil. O toplumsal dönemin ihtiyacı olan bir tanımlamaya sahip. Çok büyük bir savaştan çıkmış ve en temel hak olan yaşama hakkı dahi elinde yok çocuğun. Bu nedenle vurgu bunun üzerine. Eğitimin amacı kendi yurttaşları ve kendi vatani için fedakarlık yapabilecek çocuklar yetiştirmek (Milli Eğitim Temel Kanunu da buna çok benzer bir şey söylüyor, -1983-). Sağlık, beslenme, barınma ve güvenlik hakları da geçiyor bildirmede. 1. Kuşak haklar dediğimiz haklar bunlar. Yaşamın temeline, yaşama hakkına dair...

1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirisi'nde temel hakların ötesine geçilmiş. Ayrımcılık üzerinde durulmuş. Farklı farklı çocuklar giriyor tanımın içine. Ekonomik ve sosyal haklar giriyor devreye, bunlar da 2. Kuşak haklar. Çalışma hakkının düzenlenmiş olması çocuklar için olumlu bir gelişme. Lâkin çocuk hâlâ edilgen.

1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuk edilgen değil artık, özne. Birey olarak tanımlanmış. Özgürlüğünden bahsediliyor. Çocuk geleceğe yönelik bir proje olarak görülmekten çıkmış. İdeolojik bir hazırlık değil artık, yarın değil bugün var. Çocuk haklarındaki en temel noktalardan birisi bu.

Öteki çocuklardan da bahsediyoruz nihayet. Mülteci, işçi, asker, annesi babası boşanmış vb... Genel bir çocuk tanımının kapsamı dışında spesifik olarak başka başka çocuklardan söz ediliyor. 70'lerin sonuyla beraber 3. kuşak dediğimiz haklar giriyor insan haklarına, buna bağlı olarak da çocuk haklarına, etnik ve kültürel haklar bunlar.

1924 ve 1959'un kime konuştuğu belli değil, 1989 doğrudan anne-babayla ve devletle konuşuyor. Dolayısıyla sorumlu kim son derece net.

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi diyor ki; Bütün çocuk hakları savunucuları ve komitenin kendisi, bu sözleşmede yer alan 40 küsur maddeyi değerlendirirken ve hayata geçmesi için bir şeyler yaparken, 4 temel ilkeyle birlikte hareket etmelisiniz; **yaşama-gelişme, ayrımcılık yapmama, öncelikli yarar ve katılım**. "Öncelikli yarar"ı biraz açalım: Tüm karar ve düzenlemelerde, çocuğun etkileneceği herhangi bir konu varsa, o kararı alırken öncelikli olarak çocuğun yararını, "Çocuk bundan nasıl etkilenir"i düşünmek... Eğitim sistemiyle ilgili bir karar alacaksınız ya da Milli Eğitim'in bütçesinde değişiklik yapacaksınız; veyahut öğretmen olarak sınıfta çocuklara bir şey yapmalarını ya da yapmamalarını söylüyorsanız, önce durup düşüneceksiniz; "Bu çocukları nasıl etkiler?". Vereceğiniz herhangi bir karar herhangi bir ayrımcılık yaratmayan, çocuğun yaşama-gelişmesini olumlu etkileyen ve katılımını gözetten bir karar olacak. Katılım meselesi çok önemli bir mesele. Sözleşmenin en önemli yeniliklerinden bir tanesi bu. İlk kez çocukların katılım hakkını hak olarak ifade eden, dahası bütün hakların hayata geçmesi için bir ilke olarak ifade eden sözleşme bu. Dolayısıyla çocuğun birey olması lafta ya da boşuna değil. Devletlere "Gerekli koşulları geliştireceksin, bu çocuk kendi hakkını arayabilir durumda olacak" diye bir sorumluluk veriyor. Çocuğun katılım hakkının uzantısı bu; çocuk kendi hayatına dair görüş ifade edebilecek, onu ciddiye alacaksın ve onun hayata geçmesi için bir şeyler yapacaksın. Var olan hakları koru, yenilerini sağla, çocuğun kendi haklarını biliyor ve etrafındaki yetişkinlerin de bu hakları biliyor ve gözetiyor olması için bir şeyler yap. Çok katmanlı bir sorumluluk yüklüyor bu sözleşme devletlere. Devlet 5 yılda bir komiteye rapor hazırlamakla yükümlü (ki Türkiye pek iyi değil bu konuda, vermesi gereken tüm raporları geç veriyor). Öte yanda STK'lar devletin verdiği rapora "gölge" niteliğinde alternatif raporlar hazırlıyorlar.

Yasal olarak çocuk kendi hakkını arayabilir mi? Hangi yollarla arar?
Sözleşmeye göre, çocuklar bireysel başvuru hakkına sahipler. Çocuklar, çocuk hakları komitesine bireysel olarak "Benim bu hakkım bu devlet tarafından ihlal edildi" diyebiliyorlar artık. Bunu nasıl diyecekler sorusu tabii ki bâki. İç hukuk yolları çok açık değil çünkü. Bu araçların geliştirilmesi lazım, çocuk anne-babadan bağımsız olarak kendi hakkını arayabilmeli.

Türkiye sözleşmeyi imzaladı. Ancak çekinceli maddeler var. 17. – 29. ve 30. maddeler bunlar. Bilgiye erişim, eğitim ve kültürel haklarla ilgili maddeler bunlar. Bu çekinceyi koyarak bu maddeler üzerinden hukuk yolunu kapatmış oluyor Türkiye. Çekinceyi koyma gerekçesi de şu; bu maddelerin alt bentlerinde "azınlık" kelimesi geçiyor. Türkiye Cumhuriyeti Devleti diyor ki; "Benim azınlık tanımım Lozon Antlaşması'yla yapıldı ve sadece gayrimüslimleri kapsıyor. Dolayısıyla benim azınlık tanımım sizinkiyle aynı değil. O yüzden bu maddeleri imzalamıyorum, önce kendi iç hukukumu, kendi yasalarımı değiştirmem lazım, yoksa benim devlet bünyemde hukuksal olarak çatışma yaratacak bu maddeler." Tabii 95 yılından beri bunu söylüyor Türkiye, her rapor dönemi "evet aklımda değiştireceğim" diyor ama değiştirmiyor.

"Çocuk hakları" modülünün dördüncü oturumuna "Nerede duruyorsun?" etkinliğiyle başladık. Üzerinde durduğumuz temel nokta "koruma mı, katılım mı" oldu. Dört farklı önerme karşısında "katılıyorum", "katılmıyorum", "kesinlikle katılıyorum" ya da "kesinlikle katılmıyorum" dedik ve devamında da görüşlerimizi açıklayıp birbirimizi ikna etmeye çalıştık. İlk önerme "Çocuklar için en iyisini ana-babalar bilir" oldu, buna kimse katılmıyor.

İkinci önerme "Çocukların okulla ilgili konularda görüş bildirmeleri tehlikeli olabilir" idi. Bu görüşe katılıyorum diyenler, çocukların zarar görebileceklerine ilişkin kaygılarından söz ettiler. Lâkin bu zarar görme de yine yetişkin kaynaklı, o yüzden çocuklara "zarar görmeden" söz hakkına sahip olabilecekleri bir ortam sağlanmalıya vardı konuşma. Katılımcılar, çocuklara kesinlikle söz hakkı verilmesi gerektiği konusunda hemfikirler.

Üçüncü önerme “Çocuklar genel seçimlerde oy kullanmalıdırlar” oldu. Ailelerin manipülasyonu ve çocuğu doğrudan etkileyecek olmaları tartışıldı. Öte yandan bu etkilenmenin yaşla ilgisi olmadığı, 18’den sonra da bu etkilenme ile oy verildiği konuşuldu. Katılımcılardan birinin “Anneannem, dayım kime oy ver derse ona oy veriyor” örneği, etkilenmenin yaşla ilişkisi açısından epey aydınlatıcı oldu. Çocuk deyince hangi yaş grubundan söz ettiğimiz önem kazandı burada, 10 yaş itibariyle oy kullanmaları daha mantıklı geliyor kulağa. Değindiğimiz önemli bir nokta da şu oldu; “Eğer çocuklar oy kullanıyor olsalardı, daha iyi koşullara ve haklara sahip olurlardı”.

Son önermemiz “Oğlan çocuklar şiddete kız çocuklardan daha yatkındır” idi. Genetik bir yatkınlığa kimse katılmıyor. Bunun tamamen yetiştirilme biçimi, toplumsal ve kültürel etki yüzünden böyle olduğu düşünülüyor. Cinsiyetçi ve militarist bir toplumun doğurduğu sonuçlardan birisi bu.

Bu sorularla konuştuğumuz şey temelde koruma ve katılım. Çocuk haklarının en temel iki mevzusu bu. Çocukları koruyacak mıyız, katacak mıyız, nasıl yapacağız? Çocukların katılımına ne kadar açığız? Çocuğu “koruma” adı altında onun katılım hakkını elinden mi alıyoruz? Çocuk haklarının çıktığı nokta “koruma” olsa da, evrildiği yer “katılım” olmalı, katılım yoksa çocuğu neyden koruyoruz? Çocuğu katmadığımız zaman koruduğumuz şey ne, neyi koruyoruz? Kimi kimden, nerden, nasıl koruyoruz?

Çocuklar bize muhtaç algısı. Çocuklar deneyimsizler, bilemezler algısı var. Rasyonel düşünme becerisi gelişti mi gelişmedi mi üzerinden çocuklar doğru kararı veremez algısı var.

Çocuklar muhtaçtır diye tanımlamak nasıl hissettiriyor bize? Üstün hissettiriyor tabii ki ve doğrudan bir hiyerarşi kuruyor. Çocuğun anne-babasına muhtaç olduğu bir dönem var elbette ama bunu daha farklı ifade edebilir miyiz... Çocukla-ebeveyn arasındaki ilişkiyi başka nasıl tanımlayabiliriz... Çocuklar ebeveynlere bağılıdır desek? Daha çok “bağımlı” kullanılıyor ama “bağılı” daha özgürleştirici bir terim. Burada çocuk hakları açısından önemli bir kavram giriyor devreye: “gelişen kapasite”. Çocuğun yaşı ilerledikçe gelişen bir kapasitesi var. İdeal olanı şu; o bağı giderek azalmalı ve kopmalı, anne-baba buna izin vermeli. Çocuğun katılımına ne kadar erken izin verirseniz o bağı o kadar erken koparacak ve bağımsız,

kendi ayakları üzerinde duran bir birey olacak. O bağın kopmasına izin vermediğiniz ve koruyucu davrandığınız sürece de bu süreç uzayacak.

Ayrıca çocuğu sürekli deneyimsiz olarak niteliyoruz ama çocuğun da kendi yaşantısı içinde epey bir deneyimi var ama biz onu görmezden geliyoruz.

Çocuğun katılımı gerçekten önemli. ocuk kendini anlatsın ki, onu tanıyabilelim. Katılımın ocuk için "tehlikesiz" olmasını sağlamak yetişkinlerin sorumluluğu. Uygun ortamı birlikte oluşturmamız gerek. Unutmamak gerekiyor ki, çocuğun katılımını sağlamak onu korumayı da sağlıyor doğrudan. Yani çocuğu korumanın yolu, çocuğun katılımını sağlamaktan geçiyor.

Beşinci ve son oturumda "Eğitimde ocuk Hakları" alışması yaptık. Dört ayrı gruba ayrılıp kendi okullarımızı kurduk. Rüzgar Gl İlkokulu, Oyuncu rdek İlkokulu, Çukurbağ Badem Ağacı İlkokulu ve Data BBOM Vakfı Erken ocukluk Dönemi Eğitim Merkezi ıktı ortaya. **Okulların bazı ortak temel özellikleri şöyle:**

- Demokratik (ocuk meclisleri mutlaka var)
- Ekolojik
- Ebeveyn ve ğretmen işbirliği üzerine kurulu
- Öğretmenler "rehber" niteliğinde, "multi-disipliner" ğretmenler
- Yerel yönetim ve STK'lar ile dayanışma
- Engellilere uygun mimari
- Bol bol yeşil alan
- Her ocuk için eğitim
- Atölyeler ve oyun temelli eğitim
- Sonuç değil süreç odaklı
- Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları (BEP)
- Ayrımcılık karşıtı, özgürlükçü, eşitlikçi, katılımcı, üretken, barışçıl, duyarlı ve evrensel.

Üzerine düşünmek için yanımızda götürdüğümüz sorularsa şöyle;

- Tasarladığımız okullar çocuk haklarına ne kadar duyarlı?
- Hayal ettiğimiz okullar ne kadar gerçekçi?
- Bizim hayal ettiğimiz bu okulları çocuklar isteyecek mi?
- Çocukları, bu okulları bizimle birlikte tasarlamaları için destekledik mi?

Dönüp dolaşıp geliyoruz ki; çocuk hakları konusunda “KATILIM” olmazsa olmazlardan ilki.

2. MODÜL

ALTERNATİF EĞİTİM TARİHİ VE ALTERNATİF EĞİTİM KURAMLARI İLE “ÇOCUK” ALGISI

Bu modülü Mehmet Barış Albayrak ile gerçekleştirdik. Kendisi bir süredir BBOM Derneği içerisinde aktif olarak çalışıyor. Aynı zamanda Boğaziçi Üniversitesi’nde Alternatif Eğitim Kuramlarına dair çeşitli dersleri var. Antik Yunan’dan günümüze, çeşitli çağlar ve dönemler boyu çocuğa ve eğitime nasıl bakıldığı üzerinde durduk bu modülde. Görünen o ki, çocuk ve eğitim

algısı her dönemin sosyo ekonomik ve kültürel özelliklerine göre değişim gösteriyor. Spartalılar örneğin, 7 yaşında aileden alıyorlar çocuğu ve 30 yaşına kadar orduda tutuyorlar. 15 yaşına kadar çok sıkı bir eğitimden geçiyor, sonrasında da orduda görev yapıyorlar. Ancak 30'undan sonra eve dönüp aile kurma hakları var. Aile kursun ki, orduya yeni askerler yetişebilsin. Savaşçı bir toplumda böyle şekilleniyor "çocuk" ve "eğitim" algısı. Orta Çağ'a bakacak olursak mesela, dinin toplumsal yaşamdaki ağırlığı sebebiyle günah meyvesi olarak görülüyor çocuk, çok da sevilen, el üstünde tutulan varlıklar değiller o dönem, hastalıklar ve yoksulluk nedeniyle yük olarak da görülüyorlar bir taraftan, eğitim ise tamamen kilisenin tekelinde ve din temelinde. Bu tür örnekler, tarih sahnesinde yüzyıllar boyunca ne çok medeniyetin boy gösterdiği ve sırf Avrupa'nın dâhi 500 yılda sosyal ve kültürel olarak ne çok döneme ayrıldığı düşünülürse, epeyce genişletilebilir. Burada tamamından söz etmemiz mümkün olmadığı için üzerinde durduğumuz referans isimleri ve okuma önerilerini paylaşacağım sizinle.

Antik Yunan'da Sokrates, Platon ve Aristoteles var tabii görüşlerine önem verdiğimiz. Platon'un "Devlet"te anlattığı 'Mağara Alegorisi'; Aristoteles'in "Nikhomakhos'a Etik"te anlattığı 'Değerler Eğitim'i ve Sokrates'in Meno ile olan 'Erdem' diyalogu mutlaka okunmalılar arasında. Aydınlanma Çağ'ında ise John Locke, Jean Jacques Rousseau ve tabii ki Kant var kayda değer bir şeyler söyleyen.

KİTAP LİSTESİ

Not: Okumaların Türkçe çevirisi bulunanları Türkçe başlıkla, bulunamayanları İngilizce başlıkla verilmiştir.

-Antik Çağ'da Eğitim

Atina Okulu:

Homeros: Oddyseus: İlyada, 9. Bölüm: Kikloplar

Platon: Devlet, 514a, Mağara Alegorisi

Aristoteles: Nikhomakhos'a Etik

Sparta Okulu:

Xenophon: On Spartans

Ortaçağ'dan Aydınlanma'ya

John Locke: Eğitim Üzerine

Jean Jacques Rousseau: Emile

Immanuel Kant: Aydınlanma Nedir? (Makale)

-Tarihsel Bağlamında Çocukluk ve Eleştirel Eğitim: Cinsiyet, Etnisite, Sınıf ve Ötekilik

Colin Heywood: Batı'da Çocukluğun Tarihi

Philippe Aries: Çağlar Boyunca Çocuk

Marion Young: Throwing Like a Girl

Paulo Freire: Ezilenlerin Pedagojisi

Jaques Ranciere: Cahil Hoca

Rojin Canan Akın & Funda Danışman: Bildiğin Gibi Değil/90'larda Güneydoğu'da Çocuk Olmak

Adnan Kulaksızoğlu (editör): Farklı Gelişen Çocuklar

Philippe Aries'in bir sözüyle noktalayalım bu bölümü: "Çocukluk, yalnızca biyolojik bir (değişmeyen) verili durum olmaktan çok (değişken) tarihsel ve toplumsal bir kurgudur. Kamusal alanın daralması, özel mülkiyetin ve çekirdek ailenin ortaya çıkışıyla 'keşfedilmiştir'".

“Başka Öğretmenler Mümkün” Günlüğü

- 4

III. MODÜL

ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE FARKLI GELİŞEN ÇOCUKLAR (3-10 Yaş Arası)

Bu modülü ise çocuk terapisti Tolga Erdoğan ile gerçekleştirdik. Modülün ilk kısmını Kaş'ta, ikinci kısmını İzmir'de tamamladık. Tolga'nın bizimle paylaştığı bir okuma var; gelişim dönemlerine dair derli toplu bir içeriğe sahip. Eleştirel bir gözle, sorular sorarak okuduk bu metni, üzerine neler konulduğunu tartıştık.

GELİŞİM DÖNEMLERİ

Bağlanma

Bebeğin belli kişilere yakın olma ve kendini onların yanında daha güvenli hissetme eğilimine *bağlanma* denir. Diğer türlerin yavruları annelerine farklı biçimlerde bağlanırlar. Yavru maymunlar, anne yürürken annelerinin göğsüne yapışırlar; köpek yavruları, annelerinin sıcak karnına ulaşmaya çabalarlarken birbirlerinin üzerine tırmanırlar; yavru kazlar ve civcivler annelerini takip eder, annelerine ses çıkarırlar ve korktuklarında annelerine yaklaşırırlar. Anneye gösterilen *öğrenilmemiş* bu ilk davranımların uyum sağlayıcı bir değeri olduğu açıktır. Organizmanın bakım kaynağından uzaklaşıp kaybolmasını önler.

Başlangıçta psikologlar, anneye bağlanmanın ardındaki nedenin, bir yiyecek kaynağı olarak annenin bebeğin en temel ihtiyaçlarından birini karşılaması olduğunu düşünüyordular. Ancak bazı olgular bu kuramsallaştırmaya oturmadı. Örneğin yavru kazlar ve civcivler doğdukları andan itibaren kendi başlarına beslenebildikleri halde yine de annelerini izler ve zamanlarının büyük bölümünü anneye temas halinde geçirirler. Annelerinin orada bulunmasının verdiği rahatlık, annenin beslenmedeki

rolünden kaynaklanıyor olamaz. Maymunlarla yapılan bir dizi deney, anne-bebek bağlanmasında beslenme ihtiyaçlarından daha fazla faktörün rol aldığını göstermiştir.

Deney: bebek maymunlar doğumdan hemen sonra annelerinden ayrıldı ve tahta kafalarla tel bir yapıdan oluşan iki yapay "anne"nin yanına koyuldu; annelerden birinin gövdesi yalnızca telden oluşuyordu, diğerinin gövdesi ise sünger ve havlu kumaş kaplıydı, dolayısıyla sarılması ve asılması daha kolay bir yapıydı. İki anne de göğsüne bağlanmış bir şişe aracılığıyla süt verebilecek şekilde donatılmıştı.

Deneyde, küçük maymunun asılacağı annenin, her zaman yiyecek kaynağı olan anne olup olmayacağı bulunmaya çalışılıyordu. Sonuçlar açık ve net oldu; hangi annenin yiyecek verdiğiinden bağımsız olarak bebek maymun havlu kumaştan yapılmış, sarılması kolay anneye asıldı. Bu tamamen pasif, ancak yumuşak temas olarak sağlayan anne bir güven kaynağıydı. Örneğin; yabancı bir ortama konan yavru maymunun bariz korkusu, yavru, kumaş anneye temas edebildiğinde yatışıyordu. Maymun, bir eli ya da ayağıyla kumaş anneye tutunurken, başka türlü yaklaşamayacağı kadar korkutucu nesnelere incelemeye istekli oluyordu. Benzeri davranımlar, anneleri yakında olduğu sürece yabancı mekanları araştırmaya istekli olan 1-2 yaşındaki çocuklarda da gözlenebilir.

Yapılan başka araştırmalar, maymunların annelerinde aradığı ek özellikleri ortaya koydu. Maymunlar sallanan bir anneyi hareketsiz bir anneye, sıcak bir anneyi soğuk bir anneye tercih etmektedirler. Aynı sıcaklıkta bir kumaş anneye tel anne arasında tercih yapmaları gerektiğinde, yavru maymunlar her zaman kumaş anneyi yeğlemişlerdir. Ancak, tel anne ısıtıldığında, yeni doğan maymunlar 2 haftalık oluncaya dek tel anneyi diğerine tercih etmişler; 2 haftadan sonra yavru maymunlar giderek daha çok zamanlarını kumaş anneye geçirmişlerdir.

Demek ki yavru maymunun annesine bağlanması, annenin sağladığı bazı uyarımlara doğuştan bir tepkidir. Sıcaklık, sallanma ve yiyecek önemlidir, ancak temasın verdiği rahatlık, yumuşak bir şeye asılma ve sürtünme fırsatı maymunlar için en önemli özellik gibi görünmektedir.

Sarılabilen yapay bir anneyle temas, “anneliğin” önemli bir yönünü sağlamakla birlikte, tatmin edici bir gelişim için yeterli değildir. Hayatlarının ilk 6 ayında yapay annelerle yetişen ve diğer maymunlardan ayrı tutulan yavru maymunlar, erişkinlikleri sırasında çeşitli tuhaf davranışlarda bulundular. Daha sonraları nadiren diğer maymunlarla normal etkileşimde bulundular (ya korkuyla bir köşeye sınıyor ya da anormal derecede saldırgan davranıyorlardı.) ve cinsel tepkileri yerinde değildi. İlk sosyal temastan yoksun bırakılan dişi maymunlar çiftleştirildiğinde (büyük çaba sarf edilerek), çok kötü annelik yaptılar, yavrularını ihmal ettiler ya da onlara kötü davrandılar. Görünen o ki, normal sosyal gelişim göstermeleri için maymunların, hayatlarının ilk 6 ayında türlerinin üyeleriyle etkileşim içinde olmaları hayati önem taşımaktadır.

İnsanlarda Bağlanma

Maymunlar üzerinde yapılan deneysel çalışmalardan, insan gelişimiyle ilgili genellemelere giderken dikkatli olmak gerekir, ancak insanlarda da bebeğin anneye (ya da başlangıçta bakımın büyük bölümünü sağlayan kişiye) bağlanmasının aynı önemli işlevleri yerine getirdiği yönünde kanıtlar vardır: Bu bağlanma, çocuğa çevresini araştırmak için gerekli güveni sağlar ve sonraki yıllarda insanlar arası ilişkilerin temelini oluşturur. Küçük çocuklar, anneleri yakındayken yabancı ortamları araştırmaya çok daha istekli olurlar. İlk yıllarda çocukların başkalarından ayırt edebileceği bir ya da birkaç kişiyle bağlanamaması ile erişkinlikte yakın ilişki kuramama arasında bağ kurulmuştur. (Bowlby, 1973; Ainsworth ve diğerleri 1978)

Çocuklarda bağlanmayı araştırmaya yönelik bir dizi araştırma, anne-çocuk ilişkisinin niteliğindeki bazı ilginç farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Laboratuvarda oluşturulan “Yabancı Ortam” adlı düzenleme şunları içerir:

1. Anne, çocuğu deney odasına getirip, çevresi oyuncaklarla kaplı küçük bir sandalyeye oturtur ve sonra odanın öbür ucuna giderek orada oturur.
2. Birkaç dakika sonra bir yabancı odaya girer, bir süre oturur ve sonra çocukla birlikte bir oyuncakla oynamaya çalışır.
3. Anne, döneceğinin bir göstergesi olarak sandalyesine çantasını bırakarak odadan çıkar.
4. Anne döner ve çocukla oynamaya başlar, bu sırada yabancı çıkar.

5. Anne yine çıkar ve çocuk 3 dakika tek başına bırakılır.
6. Yabancı gelir.
7. Anne gelir.

Tüm bunlar olurken tek yönlü aynadan çocuk gözlenir ve istenen sayıda farklı ölçüm kaydedilir: Çocuğun faaliyet düzeyi ve oyuna katılımı, ağlama ya da başka rahatsızlık belirtileri, anneye yakınlığı ve annenin ilgisini çekme çabaları, yabancıya yakınlığı ve onunla etkileşimde bulunmaya istekliliği, vb.

Yabancı ortama koyulan 1 yaşındaki çocuklarla yapılan araştırmalarda, en önemli bireysel farklılıklardan bazılarının, anne döndüğünde anneye gösterilen tepkide ortaya çıktığı görülmüştür. Bebeklerin çoğu anne yokken rahat değildi (yabancıyla kaldıklarında veya tek başına olduklarında). Rahatsızlık belirtileri sızlanıp gözleriyle annelerini aramadan sesli ağlamaya kadar uzanıyordu. Anne döndüğünde, bebeklerin yarısından çoğu hemen anneye yakın temasa geçmek istediler ve sonra da bir süre ona yakın olma ihtiyacı duydular. Anne bebeklerden bazıları, anneleri döndüğünde görünürde onu yok saydılar ve ambivalan bir davranışta bulundular. (kucağa alınmak için ağladılar, sonra kucaktan inmek için kuvvetli bir şekilde kıpırdandılar)

Aynı bebeklerin evde gözlenmesinden, anne döndüğünde anneye temas isteyen çocukların, yabancı ortamda anne döndüğünde kaçınan ya da ambivalan olan çocuklara oranla çok daha güvende oldukları (daha az ağladıkları, annenin sözünü daha çok dinledikleri, annenin gidip gelişinden daha az etkilendikleri) görüldü.

Araştırmacılar bu ve başka verilere dayanarak tüm bebeklerin 1 yaşına geldiğinde annelerine bağlandıkları (şu an kritik dönem 6 ay olarak belirtiliyor. TE) ancak bağlanmanın niteliğinin, annenin bebeğin ihtiyaçlarına ne oranda cevap verdiğiyle ilgili olarak değiştiği sonucuna vardılar. Bazı bebeklerde *güvenli bağlanma*, bazı bebeklerde ise *güvensiz bağlanma* olur. Güvensiz bağlanmış bebeklerin anneye buluştuklarında gösterdikleri kaçınma davranışı ya da ambivalan davranışın, güvenilemeyen bir anne nedeniyle ortaya çıkan kaygıya karşı bir savunma olduğu varsayılmaktadır. Bu, anne-babalarından uzun süre ayrılmak zorunda kalan küçük çocuklarda görülen kopmanın hafif biçimidir.

Anne-babalarından uzun süre ayrılan küçük çocuklar anne-babalarıyla buluştuklarında genelde ilgisiz davranırlar. (Ainsworth, 1979)

Metnin devamını bu linkten indirebilirsiniz;

<http://www.baskabirokulmumkun.net/wp-content/uploads/2015/06/gelism-donemleri.docx>

Çocuk gelişimine dair konuştuklarımızın yanı sıra Tolga ile yaptığımız “masal” çalışması da oldukça eğlenceli ve zihin açıcı oldu. Aynı çalışmayı siz de çocuklarla yapabilirsiniz rahatlıkla. Masal, hem çocuklarla olan ilişkinizi hem de çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını, kendini ifade etme becerisini geliştirmek için harika bir araç. Masalı anlatan kişi rolünde olmaktansa, masalı çocuklarla birlikte üreten ve paylaşan kişi olmak çok daha verimli.

Çalışmanın ismi “6 parçalı hikâye” ya da orijinal adıyla “6 part of stories method”. Çalışmanın yaratıcısı Mooly Lahad, İsraili bir terapist. Kendisi “narrative therapy”nin en önemli isimlerinden biri. Bu çalışmayı toplumsal travma yaşanan bölgelerde özellikle çocukların kendilerini ifade etmelerine yardımcı olmak ve masal/hikâye üzerinden bir değerlendirme yaparak kişinin destek alması gereken alanları belirlemek amacıyla geliştiriyor.

Hepimize birer A3 kâğıt dağıttı Tolga. Sonra kâğıtları 3 kez ikiye katladık ve açtık. Böylece 6 parçaya bölünmüş bir kâğıt elde etmiş olduk. Kâğıdı ister dikey ister yatay olarak kullanabilirsiniz. İlk karede, ister yazıyla isterseniz de çizerek bir karakter yaratıyorsunuz önce. İkinci karede bu karakterin hayalini kurduğu, yapmak istediği bir şeyi; üçüncü karede karakterin bu hayale ulaşmasının önündeki engeli; dördüncü karede bu engeli aşmasına yardımcı olacak birini/bir şeyi; beşinci karede sorunun çözümünü; altıncı karede de sonucu, karakterinizin durumunu anlatıyor/çiziyorsunuz. Sonra herkes kendi masalını paylaşıyor diğerleriyle.

Karakter oluşturmaya yardımcı kartlarla da masal oluşturabilirsiniz; “Oh Cards”a bir göz atın.

Bir de kumaş üzerine boya çalışması yaptık Tolga’yla. Dezavantajlı pek çok kişi ve grupla çalışmalar yapan ressam Gökhan Deniz’den öğrenmiş Tolga bu çalışmayı. Önce, kullanılacak masa büyüklüğünde bir çadır bezi

hazırlanıyor. Sonra herkes masanın etrafına toplanıyor. Kuru, pastel, sulu, akrilik vb. boya malzemeleri kullanılarak çalışma başlatılıyor. Herkes özgürce kumaş üzerinde çalışmaya başlıyor. Ancak oyunun kuralı gereği kimse bir yerde uzun süre sabit kalamıyor. Katılımcılar çizim yaparken masanın etrafında yavaş bir tempoda yürümek zorundalar. Yaratıcılık, kolektivizm, performans kaygısı, kişisel farkındalık gibi başlıklar üzerinde çalışmak için oldukça keyifli ve verimli bir etkinlik. Herkes durmadan hareket ettiği ve dilediği yere dilediği şekilde çizim yaptığı için, ortaya bir şey çıkarma kaygısı duymaksızın yapılan şeyin parçası olabiliyor. Sonunda da hiç tahmin edilemeyen kocaman bir resim çıkıyor ortaya.

Tolga'nın Okuma Önerileri

- Odysseia – Homeros
- İlyada – Homeros
- İnce Memed 1,2,3,4 – Yaşar Kemal
- Filler Sultanı İle Kırmızı Sakallı Topal Karınca – Yaşar Kemal
- Momo – Michael Ende
- Cim Düğme ve Lokomotifçi Lukas – Michael Ende
- Cim Düğme ve Vahşi 13'ler – Michael Ende
- Alis Harikalar Diyarında – Lewis Carroll
- Pal Sokağı Çocukları – Ferenc Molnar
- Küçük Kara Balık – Samed Behrengi (diğer tüm masalları)
- Yerdeniz Büyücüsü – Ursula K. Leguin

- Atuan Mezarları – Ursula K. Leguin
- En Uzak Sahil – Ursula K. Leguin
- Tehanu – Ursula K. Legion
- Öteki Rüzgar – Ursula K. Leguin
- Yerdeniz Öyküleri – Ursula K. Leguin
- Masal Irmaklarının Okyanusu – Somadeva
- Binbir Gece Masalları
- Perrault Masalları – Charles Perrault
- Yüzüklerin Efendisi – J.R.R. Tolkien
- Uzun Çoraplı Pipi – Astrid Lindgren
- Fedor Amca – Uspenski
- Şimdiki Çocuklar Harika – Aziz Nesin

- İnsan ve Sembolleri – Carl Gustav Jung
- İçimizdeki Yabancı – Arno Gruen
- Kendine İhanet – Arno Gruen
- Hayvanların Sessiz Dünyası – Marian Stamp Dawkins
- Hayvan Zihni – James L. Gould
- Kahramanın Sonsuz Yolculuğu – Joseph Campbell

- Çocuğun Gözüyle Dünya – Jean Piaget
- Öykücü Beyin – V.S. Ramachandran
- Başına Buyruk Beyin – Cordelia Fine
- Doğaçlama İçin Elkitabı – Koray Tarhan
- Meraklı Zihinler – John Brockman
- Doğadaki Son ocuk – Richard Louv
- Yavaş Ebeveynlik – Pınar Mermer
- Bilinçli Bebek – Aletha Solter
- zgrleşen Seyirci – Jacques Ranciere
- Cahil Hoca (zihinsel özgürleşme üzerine beş ders) – Jacques Ranciere
- Oyun, Oyunbazlık, Yaratıcılık ve İnovasyon – Patrick Bateson & Paul Martin
- Oyun ve Gerçeklik – D.W. Winnicott
- ocukluğun Yokoluşu – Neil Postman
- Çocuklar, Gençlik ve Eğitim zerine – Walter Benjamin
- Ezilenlerin Pedagojisi – Paul Freire
- Yazarın Yolculuğu – Christopher Vogler

IV. MODÜL

AYRIMCILIK

Mutlu Öztürk ve Melike Koçak ile birlikte yürüttük. Her ikisi de fiilen Notre Dame de Siom'da öğretmenlik yaparken bir taraftan da alanda birçok farklı işte ve dahi ayrımcılık çalışmalarında aktif rol alıyorlar. Mutlu'yu sosyal medyadan "Radikal Öğretmen" hesabıyla halihazırda takip ediyor olanlarınız vardır belki. Mutlu'nun İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Merkezi ile ayrımcılık konusunda gerçekleştirdiği çalışmaları bu bağlantıda görebilirsiniz: http://arsiv.secbir.org/?page_id=17

Günün ilk yarısında öğretmen ve öğrenci açısından ayrımcılığın ne anlama geldiği üzerinde durduk. Dünyadan ve ülkemizden ayrımcılık üzerine çeşitli videolar izledik ve hangisinde ne tür bir ayrımcılık olduğuna ilişkin epey hararetli tartışmalara giriştik. Gündelik yaşantımızın birçok alanında, çoğu kez farkında dahi olmadan ayrımcılık yaptığımızı görmek/fark etmek açısından çok öğretici bir deneyim oldu. Öğretmen-öğrenci ilişkisinden önce birey olarak maruz kaldığımız ya da bizzat uyguladığımız ayrımcılığı nasıl anlayabileceğimize ve çözüm bulabileceğimize dair beyin fırtınası yaptığımız saatler bir çırpıda geçip gidiverdi. Modülün ikinci bölümünde ise edebiyat alanında yapılan ayrımcılık işlendi. Masalları eleştirel bir bakışla inceleyen yazılar hepimizi düşündürdü. En ünlü masal kahramanlarını drama ve çeşitli oyunlarla yeniden canlandırdık.

Çocukluğumuzdan beri aşına olduğumuz ve çocuklarımıza/öğrencilerimize hiç tereddüt etmeden okuttuğumuz masallara farklı gözlerle bakmak, daha önce görmediğimiz pek çok şeyi ayırt etmemize neden oldu. Masal, hikâyeye gibi çocuğun algı dünyasını geliştiren eserlerde kullanılan dilin ne kadar önemli olduğunu görmüş olduk. Özellikle ayrımcılığı daha da pekiştiren, cinsel rollerin ve kimliğin kadın aleyhine kaleme alındığı eserlerin çocuğun kişiliğinin oluşmasındaki etkileri çok düşündürücü.

Yeniden masallar ve hikâyeler üretmeye ihtiyacımız var. Ülkemizdeki çocuk kitapları pek çok anlamda oldukça yetersiz ve yersiz.

Modül süresince üzerinde durduğumuz önemli bir tartışmayla kapatmak istiyorum; herkesin üzerine düşünmesi gereken bir konu kanımca. Çocuklar gündelik hayatlarının herhangi bir alanında ayrımcılığa maruz kalıyor ya da

tanık oluyor iken, biz okulda bu durumu yok mu saymalıyız, yoksa buna ilişkin bir tartışma ortamı yaratmalı mıyız?

Ayrımcılık Üzerine

Kenan Çayır ve Müge Ayan tarafından hazırlanan ve Bilgi Üniversitesi Yayınları'ndan çıkan "Ayrımcılık" kitabı da, konuyla ilgili çalışmak isteyenler için önemli bir kaynak. Kitabın bölüm bölüm pdf'lerine bu linkten ulaşabilirsiniz; <http://www.secbir.org/tr/yayinlar/30-turkce/yay-nlar-m-z/108-onyargilar-kalipyargilar-proje-metinleri>

Konuyla ilişkili örnek ders uygulamalarına ise bu linkten ulaşabilirsiniz; <http://www.secbir.org/interaktif/>